

„LÕIMUV EESTI 2020”

Lõimumisvaldkonna arengukava koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele

2012
Kultuuriministeerium

SISUKORD

1	Sissejuhatus	3
2	Praegune olukord	3
3	Lahendust vajavate probleemide ülevaade	4
3.1	Ebapiisavast riigikeele oskusest tingitud vähene aktiivsus ühiskonnaelus	4
3.2	Pidurdunud naturalisatsiooniprotsess	4
3.3	Erisused tööhõives ja kodanikuühiskonna osaluses	5
3.4	Erinevad väärtushinnangud ja hoiakud ühiskonnas	6
4	Arengukava koostamise vajadus	6
4.1	Senised protsessid ühiskonnas	6
4.1.1	Sihtrühma heterogeensus	7
4.1.2	Naturalisatsiooniprotsess	8
4.2	Ees seisvad väljakutsed	8
4.2.1	Suurenev sisseränne	8
4.2.2	Sidus ühiskond	8
5	Arengukava koostamise eesmärgid ja kasutatavad meetmed	9
6	Arengukava seosed teiste riiklike arengukavade ja rahvusvaheliste konventsioonidega	10
6.1	Lõimumisvaldkonna seos horisontaalsete strateegiliste kavadega	10
6.1.1	Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21”	10
6.1.2	Konkurentsivõime kava „Eesti 2020”	10
6.1.3	Eesti julgeolekupoliitika alused	10
6.2	Seosed Vabariigi valitsuse tegevusprogrammi 18 poliitikavaldkonna arengukavadega	11
6.3	Seosed valdkonda puudutavate rahvusvaheliste konventsioonidega	11
6.4	Arengukava seosed läbivate valdkondadega	11
7	Arengukava koostamise ajakava	12
8	Arengukava koostamise korraldamine, rakendamine ja eeldatavad kulutused	12
8.1	Arengukava koostamise korraldamine	12
8.2	Arengukava rakendamine	13
8.3	Arengukava eelarve	13
9	Kaasatavad asutused ja ministeeriumid	14
9.1	Ministeeriumid ja riigiasutused	14
9.2	Teadusasutused	14
9.3	Kodanikuühiskonna esindajad	14
9.4	Muude osapoolte esindajad	14

1 Sissejuhatus

Lähtudes Vabariigi Valitsuse 13.12.2005 kinnitatud määrusest nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” § 5 esitab Kultuuriministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku valdkondliku arengukava „Lõimuv Eesti 2020” koostamiseks.

Lõimumine on valitsuse tegevusprogrammis ja riigi eelarvestrateegias poliitikavaldkond, mis aitab lähtuvalt oma valdkondadeülesest spetsiifikast ellu viia teiste poliitikavaldkondade eesmärged, sh tagada Eesti riigi julgeolekut, säilitada eesti keelt ja kultuuri ning siduda ja arendada ühiskonda.

Valdkondlik arengukava aastateks 2014–2020 (edaspidi arengukava „Lõimuv Eesti 2020”) on aluseks lõimumispoliitika eesmärkide saavutamisele ja rahastamise planeerimisele, riigi, kohaliku omavalitsuse ja mittetulundussektori kulutuste säästlikkuse, sihipärasuse ning mõjususe tagamisele.

Lõimumisvaldkonna arengukava koostamise ettepanek on aluseks uue arengukava koostamisprotsessile. Ettepanekus on põhjendatud arengukava koostamise vajadust, peamisi probleeme, selgitatud arengukava eesmärki ja kirjeldatud koostamise protsessi.

2 Praegune olukord

Eesti lõimumispoliitika on kujunenud Eesti iseseisvuse taastamise kontekstis. Lõimumisvaldkonna uus arengukava „Lõimuv Eesti 2020” on jätkudokumentiks kahele varasemale valdkondlikule arengukavale: riiklikule programmile „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” ja praegu kehtivale dokumentile „Eesti lõimumiskava 2008–2013”. Nimetatud lõimumisele suunatud arengukavad on kaasa aidanud paljudele positiivsetele muutustele ühiskonnas. 2011. aasta Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring (edaspidi EIM 2011) toob positiivsete muutustena välja, et 61% mitte-eestlastest on enda sõnul mõõdukalt, tugevalt või täielikult lõimunud; kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud; määratlemata kodakondsusega Eesti elanike seas on suurenenud kuuluvustunne Eesti rahva hulka ja kasvanud on Eesti kodakondsuse taotlemise soov; paranenud on inimeste eesti keele oskus ja vähenenud määratlemata kodakondsusega isikute arv. Siiski vajab valdkond riiklikult läbimõeldud ja koordineeritud tähelepanu ka tulevikus. Arengukava ettepaneku koostamisel on lähtutud EIM 2011 analüüsist, mis kaardistas ühiskonnas toimuvaid integratsiooniprotsesse ning olulisemaid lõimumisvaldkondi ja -sihtrühmi.

Praegune Eesti ühiskond on kultuuriliselt ja õigusliku staatuse poolest mitmekesine. Kokku elab Eestis ligi 140 rahvuse esindajaid, mis moodustab 2011. aasta rahvaloenduse andmetel ca 31% elanikkonnast. Statistikaameti 2011. aasta andmetel moodustab immigrantrahvastik Eesti elanikkonnast 22,6%. Rahvastikuregistri andmetel 01.07.2012 seisuga ei ole Eesti kodakondsust 15,6%-l Eesti elanikkonnast. Kasvamas on selliste sisserändajate, sh pagulaste, tagasipöördujate, välistööliste arv, kes vajavad ühiskonnas kohanemiseks tuge.

Ühiskonna sidususe suurendamine ning eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste kaasamine ühiskonnaellu muutub nii riigi stabiilsuse, majanduse kasvupotentsiaali kui ka ühiskonna heaolu seisukohast üha olulisemaks. Riigi arengu seisukohalt ja sidusa ühiskonna toimimiseks on oluline vähendada ebavõrdsust ja tõrjutust, suurendada omavahelist suhtlust ning tugevdada sotsiaalseid suhteid ja sidemeid. Lõimumisprotsessi tulemusena tekib sidus ühiskond, mis toetab Eesti arengut.

Euroopa Liidu kontekstis on immigratsiooni ja integratsiooni teemad paljudes Euroopa riikides tõusnud poliitilise arutelu keskpunkti ning jõudnud Euroopa Liidu tasandil peetavatesse poliitilistesse debattidesse, suunates liitu ühtse immigratsiooni- ja integratsioonipoliitika kujundamise poole.

3 Lahendust vajavate probleemide ülevaade

Lõimumisvaldkonnaga seotud arengutes joonistub välja neli põhilist probleemi: 1) Ebapiisavast riigikeele oskusest tingitud vähene aktiivsus ühiskonnaelus; 2) Pidurdunud naturalisatsiooniprotsess; 3) Erisused tööhõives ja kodanikuühiskonna osaluses; 4) Erinevad väärtushinnangud ja hoiakud ühiskonnas.

3.1 Ebapiisavast riigikeele oskusest tingitud vähene aktiivsus ühiskonnaelus

EIM 2011 andmetel paraneb eesti keelt võõrkeelena kõnelevate elanike riigikeele oskus aeglaselt, aga kindlalt. Uuringud viitavad, et viimase kümne aasta jooksul on eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna seas kasvanud eesti keele oskus ja kasutus, valdavalt on omandatud passiivne keelekasutus. Samas domineerib rahvusvähemuste omavahelise suhtluskeelena vene keel. EIM 2011 andmetel tarbib ligi kolmandik venekeelsest elanikkonnast aktiivselt eestikeelset meediat, kuid samas jälgib see sihtrühm Venemaa telekanaleid, eriti PBK-d, rohkem kui Eesti kanaleid, millest tuleneb eestlastega võrreldes erinev informatsioon ja teave Eesti ühiskonnas toimuvast.

Töötuse määr teistest rahvustest inimeste seas kasvas aastatel 2008–2010 kiiremini kui eestlaste seas. Majanduskriis on mõnevõrra suurendanud rahvuslikke erisusi tööturul nii töötuse osakaalu kui ka hõivestruktuuri osas. Sageli takistab tööleidmist halvast keeleoskusest tingitud puudulik info tööturu võimaluste kohta.

Eestis on ühtne haridussüsteem. Välja on kujunenud kaks eri õppekeelega koolivõrku – eesti ja vene õppekeelega kool. Paralleelselt venekeelsete gümnaasiumide riigikeelele üleminekuga on järk-järgult paranenud eesti keele ja eestikeelse õppe tase vene õppekeelega lasteaedades ja põhikoolides. Viimastel aastatel on pidevalt kasvanud võõrkeelsete õpilaste osakaal eesti õppekeelega haridusasutustes, mis on tekitanud vajaduse mitmekultuurilises keskkonnas töötavate pedagoogide täiendkoolitusteks. Haridusel kui lõimumise kesksel institutsionaalsel toetajal on lõimumisel kaalukas roll, seda nii keeleõppe kui ka noorte üldisema sotsialiseerumise ning perede kohanemisstrateegiatega mõjutajana.

Ühiskonna sidusaks toimimiseks ja muust rahvusest inimeste edukaks toimetulekuks tööturul on vaja jätkuvalt toetada riigikeele kasutust aktiivsel ning kõrgtasemel, eesmärgiga aidata kaasa sihtgrupi hõivele riigisektoris. Laiendamist vajab keeleõppe metoodika, mis aitaks omandatud keeleoskust paremini kinnistada. Selliste meetmete rakendamine on praegu toimivast tavapärasest keeleõppest kulukam, eeldades oluliselt suuremat eelarvet. Kvalifitseeritud mitte-eestlaste jõudmine avaliku teenistuse juhtivatele positsioonidele ning konstruktiivne dialoog teiskeelse vähemusega nii meedias kui ka kodanikuühiskonnas aitab tõsta eesti keelt võõrkeelena kõnelevate isikute aktiivsust.

3.2 Pidurdunud naturalisatsiooniprotsess

Kodakondsus on ühtaegu oluline nii lõimumisprotsessi tulemina kui ka eeldusena. Kõige potentsiaalsemaks sihtrühmaks, kelle hulgas Eesti kodakondsuse taotlejate hulk saaks kasvada, on kuni 45-aastased isikud. Kõige probleemsem on vanuserühm alates 45. eluaastast, kelle puhul saab takistuseks eelkõige keeleoskus. Seda fakti mainis kõige olulisema Eesti kodakondsuse saamist takistava tegurina ka EIM 2011. Samas toob EIM ohusignaalina ühiskonna stabiilsusele välja noored vanuses 15–24 aastat, kes küll oskavad eesti keelt, kuid kelle kodanikuidentiteet on madal. Kõigist 15–29-aastastest noortest oli 1.01.2011 seisuga rahvastikuregistri andmetel 5% määratlemata kodakondsusega ning 3,5% Vene kodakondsusega. See sihtrühm vajab uute lõimumispoliitika meetmete kavandamisel eritähelepanu.

Põhjused, mis takistavad soovijatel kodakondsuse omandamist, on jäänud aastatega samaks: ühelt poolt raskused riigikeele omandamisel ja kodakondsuseksami sooritamisel, teiselt poolt piisava motivatsiooni puudumine, sest kodakondsusetus ei tekita Eestis eluga toimetulekul probleeme. Kõigil alaliselt Eestis elavatel isikutel on õigus osaleda kohaliku omavalitsuse valimistel ja seeläbi võimalus mõjutada ühiskondlikke otsuseid kohalikul tasandil.

EIM 2011 andmetel on võrreldes 2008. aastaga vähenenud 16%-lt 6%-le nende inimeste osakaal, kes ei soovi üldse mingit kodakondsust. Jätkuvalt on vaja suunata naturalisatsiooniprotsessi edendavaid tegevusi määratlemata kodakondsusega elanikele, eriti alla 15-aastaste määratlemata kodakondsusega isikute vanematele.

EIM 2011 toob välja, et muust rahvusest elanikkonnale on iseloomulik eestlastest madalam usaldus Eesti riigi institutsioonide vastu. Rahvuslikud erinevused on valitsuse, Riigikogu ja presidendi usaldusnivoos. Positiivsemalt suhtutakse kaitsevähke, politseisse ja omavalitsusse. Kõige vähem usaldavad Eesti riiki Venemaa kodanikud. Kuid ka Eesti kodakondsusega mitte-eestlaste seas on usaldus Eesti riigi institutsioonide vastu madal. Seetõttu on oluliseks väljakutseks ühiste väärtushinnangute ja hoiakute kujundamine, kodanikuhariduse tõhustamine ja riigiidentiteedi tekkimise toetamine nii vene kui ka eesti kodukeelega noorte hulgas.

3.3 Erisused tööhõives ja kodanikuühiskonna osaluses

Arvestades Eesti elanikkonna suurenenud kultuurilist mitmekesisust, tuleb lõimimispoliitikas senisest enam keskenduda sellele, kuidas tagada eri rahvusest ja eri emakeelega kodanikele võrdsed võimalused ühiskonnaelus osalemiseks.

Lõimumine on tihedalt seotud riigi sotsiaal-majanduslike protsessidega, mis mõjutavad inimeste hakkamasaamist ja hoiakuid igapäevaelus.

EIM 2011 andmetel ei kujuta mitte-eestlased tööturu sihtrühmana endast homogeenset rühma, kellele sobiksid ühtsed lahendused. Tegemist on väga mitmepalgelise sihtrühmaga, kelle vajadused ja probleemid on erinevad. Seetõttu ei ole ka universaalseid lahendusi, vaid tuleb leida teenuste ja meetmete kombinatsioone, mis vastaksid sihtrühma vajadustele kõige paremini. Seda toetab töötutele individuaalse tööotsimiskava alusel tööturuteenuste pakkumine.

Teistest rahvustest inimeste suurema töötuse põhjusteks on halvem eesti keele oskus ja väiksem geograafiline mobiilsus. Peamiselt elavad töötud linnades, olles regionaalselt koondunud kahte piirkonda: Ida-Virumaale ning Harjumaale ja Tallinna. Senised tööturu meetmed vajavad regionaalselt diferentseeritumat ja individuaalset, lõimklastreid arvestavat lähenemist. Viimase kümnendi jooksul on tänu Euroopa Liitu kuulumisele muutunud lihtsamaks töö leidmine välismaal. Lisandunud on ka Venemaa tööturg ja ühes sellega kasvanud Venemaa kodakondsuse atraktiivsus venekeelsest keskkonnast pärit noorte seas. EIM 2011 tulemused viitavad vajadusele pöörata suuremat tähelepanu noorte motivatsioonile jätkata õpinguid ja leida eneseteostusvõimalusi Eestis.

Sageli takistab töö leidmist puudulik info tööturu võimaluste kohta ja suletus alternatiivsetele võimalustele. Senisest enam tuleb pöörata tähelepanu sihtrühma osas pädevate, kultuurilist tausta tundvate konsultantide väljaõppele, karjäärinõustamise kvaliteedile ja kättesaadavusele, samuti piiratud õpi- ja praktiseerimisvõimalustega inimeste keeleoskuse parandamisele. Ebapiisav kaasamine põhjustab distantsi ja võõrandumist ühiskonnast ja riigist. Vähene osalus kodanikeühendustes ja pikemaajaline tööturult eemalolek muudab erineva etnilise taustaga inimeste vahelise kokkupuute keeruliseks, mis omakorda süvendab usaldamatust.

Oluline on toetada eesti kodanikeühenduste laienemist Ida-Virumaale, seal püsipartnerite leidmist ja võrgustikuks arenemist. Vajalik on avaliku sektori tugi eestikeelsetele ühendustele materjalide, veebilehtede ja ürituste alase informatsiooni vahendamiseks vene ja inglise keelde eesmärgiga laiendada ühenduste võrgustikku muukeelsetesse kogukondadesse. Koostöö teiste eesti kodanikeühendustega aitab rahvusvähemuste kultuuriseltside mõjuvälja laiendada, toetab nende arengut ja tõstatab kultuurilise mitmekesisuse teematikast olulistest sihtgruppides, nt noorte hulgas. Koostöötegevuste toetamine eri rahvusgruppide vahel aitab arendada kodaniku- ja etnokultuurilist identiteeti, austust etniliste eripärade vastu ning loob võimalusi eri- ja huvialaste suhtlusvõrgustike tekkeks.

3.4 Erinevad väärtushinnangud ja hoiakud ühiskonnas

Oluline väljakutse on ühiste väärtushinnangute ja hoiakute kujundamine, kodanikuhariduse tõhustamine ja riigiidentiteedi tekke toetamine ühiskonnas. EIM 2011 andmetel on viimastel aastatel olnud selles positiivseid arenguid, kuid tegevusi tuleb siiski jätkata ning pöörata suuremat tähelepanu kooli rollile. Kui veel 5–6 aastat tagasi domineeris eestlaste hulgas mitte-eestlaste kaasamise tõrjuv ja võõrastav suhtumine, siis nüüdseks on see mõlemalt poolt asendumas arusaamaga, et teistest rahvustest elanike osalemine Eesti ühiskonna elus on demokraatia loomulik ilming. Samas jääb teistest rahvustest inimeste tegelik osalemine riigi tasemel avaliku võimu teostamises ning ka nende usaldus Eesti riigi ja tema institutsioonide suhtes eestlastega võrreldes madalamale tasemele. EIM 2011 andmetel ei tunne eesti keelt võõrkeelena kõnelevatest elanikest 39% ennast Eesti ühiskonda lõimununa ja on madala kodanikuidentiteediga. Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata konstruktiivsele dialoogile venekeelse vähemusega nii meedias kui ka kodanikuühiskonnas. Erineva kultuuritaustaga elanike lõimimisel on võimalik rakendada mitmekihilist identiteedimudelit (kodukant-kogukond-riik). Eri elanikkonna gruppide suletus ja piiratud kontaktid tingivad ühiskonnas sallivuse madala taseme.

EIM 2011 andmetel on rahvustevahelised kontaktid Eestis tihenunud, kuid ometi ei puutu 45% eestlastest ühe kuu jooksul teiste rahvusrühmade esindajatega üldse kokku ning 27% väidab, et nende lähemas tutvuskonnas pole teistest rahvustest inimesi. Kontaktide tihedus ja inimeste omavaheline suhtlus aitavad edendada üksteisemõistmist, sallivust ning vältida segregatsiooni ja ühiskonnast võõrandumist.

Võõrkeelse elanikkonna riigikeele oskuse paranemine ning keele sagedasem kasutamine toob neid rohkem Eesti avalikku informatsiooni. Aktiivse, eesti keeles vabalt suhtleva rühma nähtavam osalemine eesti meediaruumis ei vaja mitte ainult auditoriumina kaasamist, vaid ka dialoogipartnerina esiletõstmist kõigil ühiskondlikult olulistel teemadel. Võrreldes eestlastega on mitte-eesti elanikkonna seas sotsiaalmeedia osatähtsus suhteliselt suurem. Arvestades, et kaks kolmandikku venekeelsest kesk- ja vanemaealisest elanikkonnast, peaaegu kolmandik noortest ja suur osa uusimmigrantidest ei suuda eestikeelseid infokanaleid jälgida, on vaja jätkuvalt toetada muukeelsete (st nii vene- kui ka ingliskeelsete) meediakanalite, sh internetiportaalide kaudu igapäevase praktilise info edastamist, mis kajastaks seadusandlust ning inimeste argielu puudutavaid, tervise ja turvalisuse, kultuurisündmuste ja kodanikuühendustega seotud küsimusi. Arvestades Eesti lõimumisprotsessi, on oluline jagada venekeelsele elanikkonnale venekeelset informatsiooni.

4 Arengukava koostamise vajadus

4.1 Senised protsessid ühiskonnas

Arengukava koostamise vajadus tuleneb Eesti kui mitmekultuurilise ühiskonna ees seisvatest väljakutsetest. Praegune Eesti riigi poliitiline ja sotsiaal-majanduslik olukord on lõimumisvaldkonnas päevakorda tõstnud vajaduse paindlikuks ja rohkem indiviidi vajadusi arvestavaks lähenemiseks. Lisaks integratsioonivaldkonna institutsionaalsetele rõhuasetusele – kodakondsus, riigikeel, ühtne

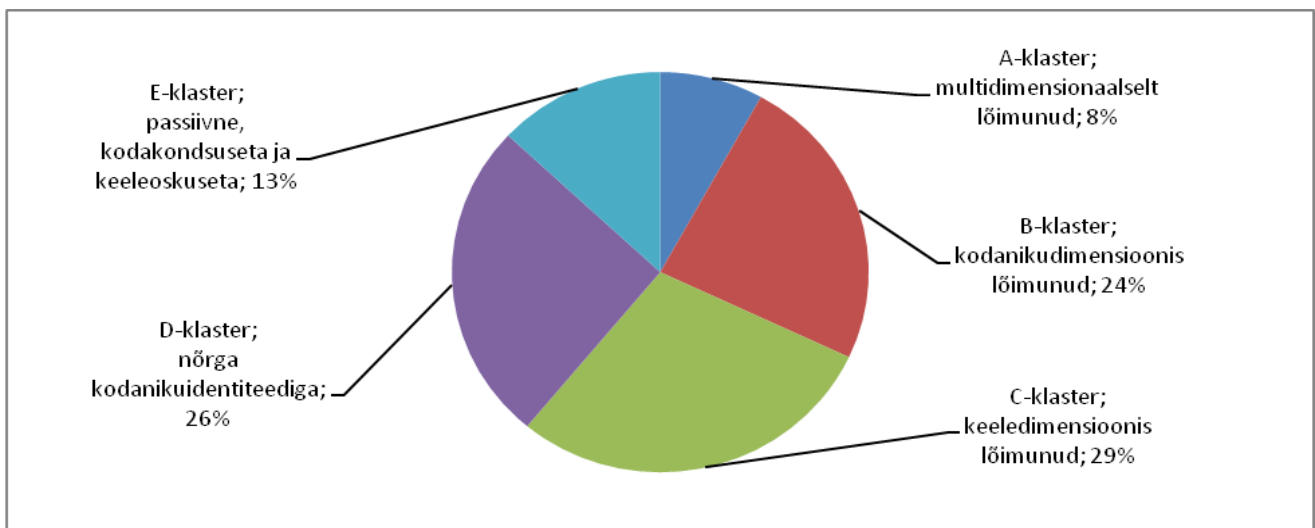
haridussüsteem – on vaja enam tähelepanu pöörata lõimumise sotsiaalsele dimensioonile, milleks on osalus ühiskonnas, ühise väärtusruumi loomine ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamine. Selleks, et hea riigikeele oskus ja Eesti kodakondsus tagaksid võrdsed võimalused ja konkurentsivõime tööturul, on vaja viia ellu vastavad meetmed avaliku sektori, sh valitsusasutuste personali-, haridus- ja tööturupoliitikas. Lõimumine saab toimuda eestlaste ning teistest rahvustest elanike isiklike valikute ja jõupingutuste tulemusel, mida toetab riigiasutuste, erakondade, kohalike omavalitsusorganite, kodanikeühenduste ja -organisatsioonide koostöö.

Lõimumispoliitika subjektiks on ühelt poolt immigrantaustaga elanikud, keda seni on käsitletud liiga kitsalt kui „venekeelset elanikkonda”, teisalt riiklikud institutsioonid ning kolmanda osapoolena kodanikuühiskond ning teised avalikus elus tegutsevad institutsioonid ja ühendid. Lõimumine on kahepoolne protsess, milles on oluline nii indiviidi aktiivsus kui ka ühiskonna sallivus ning neid toetavad meetmed ja teenused. Selle tulemuslikkuse üldistatud näitajaks on ühiskonnas kasvanud tolerantsus erinevuste suhtes, immigrantaustaga elanike elukvaliteet Eestis (sh eesti keele oskus, aktiivsus ühiskonnas, tööhõives, elukestvas õppes ning kodanikuidentiteet) ja ühiskonna sidusus.

Kui immigrantaustaga elanike lõimumine jääb tagasihoidlikuks, võib see olla ajendiks ebastabiilsuse tekkele ühiskonnas. Suurenev passiivsus, tõrjutuse tunne, kultuurilise ja keelelise identiteediga seotud ohutunne loob soodsa pinnase poliitilisteks manipulatsioonideks ja rahvustevahelise vaenu õhutamiseks riigis.

4.1.1 Sihtrühma heterogeensus

Eestisse sisserännanud ja nende järeltulijad ei ole enam lõimimise homogeenne subjekt. EIM 2011 analüüsi käigus konstrueeriti kolme lõimumisdimensiooni (keeleline, poliitiline ja sotsiaalne) baasil klasteranalüüsi alusel nn lõimklastrid, mis kirjeldavad viit lõimumismustrit: A – multidimensionaalselt lõimunud; B – kodanikudimensioonis lõimunud; C – keeledimensioonis lõimunud; D – nõrga kodanikuidentiteediga; E – passiivne kodakondsuseta ja keeleoskuseta (vt joonis 1).

Joonis 1: Lõimklastrid vastavalt enesehinnangulisele lõimumisele kolme lõimumisdimensiooni alusel: keeleline, poliitiline ja sotsiaalne.

Uue lõimumispoliitika siht- ja sidusrühmadeks on ühelt poolt uusimmigrandid ja lõimklastrid ning teiselt poolt eestlased. Lõimklastrite iseloomustused ja probleemide kirjeldused on ära toodud EIM 2011 aruandes. Eesti ühiskonda iseloomustavad märkimisväärsed regionaalsed erinevused nii lõimituse taseme kui ka probleemide olemuse poolest. Lõimumise peamised väljakutsed ühiskonnas lähtuvad Ida-Virumaa ja Harjumaa suurematest linnadest, mis viitab vajadusele arvestada meetmete juures regionaalselt diferentseeritud lähenemist.

4.1.2 Naturalisatsiooniprotsess

Lõimumisprotsessi sihtrühm jaguneb kodakondsuse järgi kolme alarühma: 1) teiste riikide (valdavalt Vene Föderatsiooni) kodanikud. Nende hulgas on ka kolmandate riikide ja Euroopa Liidu liikmesriikide kodakondsusega uusimmigrandid; 2) määratlemata kodakondsusega isikud ning 3) Eesti Vabariigi kodanikud. Tänapäeva Eesti ühiskonda iseloomustab asjaolu, et määratlemata kodakondsusega elanike osakaal on 6,9% rahvastikust ja kodakondsuse taotlejate arv on stabiliseerunud. Alates 2008. aastast on kodakondsuse saajate arv jäänud alla 2000 inimese aastas, neist ligi 50% on olnud alla 15-aastased isikud. Rahvastikuregistri andmetel ei ole seisuga 01.07.2012 Eesti kodakondsust 15,6%-l riigi elanikkonnast. Euroopa kolmandate riikide kodakondsusega on 7,6%, määratlemata kodakondsusega 6,9% ja Euroopa Liidu kodakondsusega 1,1% rahvastikust. Kuigi määratlemata kodakondsusega isikute arv on järjepidevalt vähenenud ning nende seas soov endale Eesti kodakondsust taotleda mõningal määral suurenenud, on Eestis sündinud, kasvanud ja hariduse saanud noortest vanuses 15–29 aastat 8,5% (24 512 inimest) määratlemata või Vene Föderatsiooni kodakondsusega ning nende kodanikuidentiteet on võrdlemisi madal.

4.2 Eesseisvad väljakutsed

4.2.1 Suurenev sisseränne

Viimastel aastatel on kasvanud sisseränne Eestisse, samuti ettevõtete huvi välistööjõu palkamise vastu. Uusimmigrandid kujutavad endast olulist potentsiaali nii Eesti majanduse kui ka ühiskonna- ja kultuurielu arengus. Vananeva ja väheneva rahvastiku tingimustes ning majanduse kasvu säilitamiseks vajab Eesti tulevikus üha rohkem kvalifitseeritud tööjõudu, mis eeldab olemasoleva inimvara optimaalset rakendamist. Statistikaameti andmeil oli sisserändajate arv 2008. aastal 1063 inimest, 2010. aastal 2810 inimest ja 2011. aastal 3058 inimest.

Ühiskonna sidusaks toimimiseks ja eri rahvusest inimeste edukaks toimetulekuks tööturul on vaja aktiivset riigikeele oskust kõrgtasemel, ent ka tööandjate stereotüüpsete arusaamade muutmist immigranttaustaga töötajate suhtes. Eestisse sisserännanute infopuudus vähendab Eesti konkurentsivõimet kõrgelt kvalifitseeritud välistööjõu värbamisel, sisserännanute vähene kaasamine võib põhjustada distantseerumist või lausa võõrandumist ühiskonnast ja riigist. Immigranttaustaga elanike vähene osalemine kodanikeühendustes ja tööturult eemalolek muudab suhted püsielanikega teravaks, mis võib süvendada vastastikust usaldamatust või põhjustada konflikte, kujutades sel moel ohtu riigi stabiilsusele.

4.2.2 Sidus ühiskond

EIM 2011 viitab sotsiaal-etnilise kihistumise ohule vähema hariduse, puuduliku kohanemisvõime ning madalama sotsiaalse staatusega venekeelse elanikkonna seas, samuti riigi suhtes kriitiliste elanikkonnakihtide olemasolule põlvkonna 45+ ja elluastuvate venekeelsete noorte seas. Tuleb nentida, et praegu on eesti keelest erineva emakeelega inimesed ühiskonnas eesti keelt kõnelevate inimestega võrreldes vähem aktiivsed nii tööturul, elukestvas õppes, vabaühendustes kui ka kultuuris ning neil on vähem kontakte eestlastega, mis omakorda põhjustab tõrjutuse tunde. Suur erinevus on ka regiooniti: 89% immigranttaustaga elanikkonnast elab Harjumaal ja Ida-Virumaal.

Riigi arengu seisukohalt on oluline tagada, et Eesti ühiskond oleks tolerantne ja järgiks võrdse kohtlemise põhimõtteid, et olemasolev inimressurss saaks oma potentsiaali rakendada hoolimata vanusest, rassist, etnilisest või rahvuslikust päritolust, usust, puudest või seksuaalsest sättumusest. Ühiskonna tasakaalustatud koostoimimiseks on vaja immigranttaustaga elanike suuremat esindatust avalikus- ja erasektoris ning kodanikuühiskonnas, et toetada nende kiiret kohanemist ja sotsiaalsete sidemete tugevdamist Eesti ühiskonnas.

5 Arengukava koostamise eesmärgid ja kasutatavad meetmed

Lõimumisvaldkonda iseloomustab valdkondade ülesus ja laiapõhjalisus, mis nõuab ühtset strateegilist planeerimist. Seetõttu on vajalik kaasata pikaajalisse planeerimisse eri ametkondi ja koostööpartnereid, et tekiks tervikpilt tegevuste vajadusest, ulatusest ning vajalikest ressurssidest.

Arengukava koostamise eesmärk on:

- 1) Immigranttaustaga elanike ja püsielanike vajadustele vastava, lõimumist toetava keskkonna tagamine. Eeltoodud probleemidest ja vajadustest tulenevad arengukava peamised väljakutsed ja eesmärgid: suurendada läbi riigikeele oskuse taseme tõstmise sisserännanute kaasatust ühiskonnaellu, kiirendada naturalisatsiooniprotsessi, vähendada erisusi tööhõives ja kodanikuühiskonnas osalemises, ühtlustada rahvustevahelisi väärtushinnanguid ja hoiakuid, tugevdada kodaniku- ja riigiidentiteeti jne;
- 2) Valitsusasutuste, kohalike omavalitsuste, mittetulundusühingute ja erasektori partnerite süsteemne kaasamine lõimumisprotsessi pikaajalisse planeerimisse ja rakendamisse, milleks on vajalik:
 - senisest paindlikum ja sihtrühma vajadustest lähtuv lõimumispoliitika, mis arvestab lõimklastritel põhinevate sihtrühmade vajadusi ning võimalusi. Suuremat tähelepanu vajavad erinevatest rahvustest noored ja uusimmigrandid;
 - realistlik, kujunenud olukorda arvestav teaduspõhine juhtimine, mis tugineb statistikale, valdkondlikele uuringutele ja analüüsidele ning monitoorib regulaarselt protsesse ühiskonnas ja eesmärkide saavutamist;
 - sektoritevaheline jätkusuutlik koostöö lõimumisprotsessi toetamisel, kuhu kaasatakse avalik-, erasektor, kodanikeühendused ja kohalikud omavalitsused nii lõimumismeetmete elluviimisel kui ka ressursside efektiivsemal panustamisel ning organisatsioonide teadlikkuse ja kompetentsi tõstmisel lõimumisvaldkonnast.

Arengukava koostamise aluseks on Eesti ühiskonna arengu olulised eesmärgid:

- Edendada kõikide elanike elukvaliteeti ja parendada elukeskkonda;
- Edendada ühiskonnas sallivust, avatust, võrdset kohtlemist ja sidusust;
- Edendada sisserännanute aktiivsust ja kaasatust vaba aja tegevustes, tööturul ja ühiskonna otsustusprotsessides;
- Edendada kultuurilist mitmekesisust Eesti ühiskonnas.

Täpsem eesmärkide jaotus ja sõnastus arutatakse ekspertide ja sihtrühma esindajatega läbi arengukava koostamise protsessis. Arengukava koostamisel kirjutatakse lahti kasutatavad terminid ja mõistete definitsioonid.

Varasemates arengukavades on meetmed jaotatud teemavaldkondade järgi. Tulenevalt eelpool kirjeldatust jagunevad arengukava „Lõimuv Eesti 2020” meetmed kaheks vastavalt sihtrühmale:

- 1) Meetmed, mis immigranttaustaga elanike vajadusi arvestades toetavad nende lõimumisprotsessi. Arvestatakse sihtgruppide (lõimumisklastrite) vajadusi sõltuvalt sisserändamise põhjustest, vanusest, eelnevast haridusest jne, keskendudes järgmistele meetmetele:
 - riigikeele oskuse taseme tõstmine,
 - aktiivsuse tõstmine osalemisel tööturul ja kodanikuühiskonnas,
 - naturalisatsiooniprotsessi toetamine,
 - immigranttaustaga elanike teadlikkuse tõstmine Eesti ühiskonnast, ajaloost ja kultuurist,
 - kodaniku- ja riigiidentiteedi tugevdamine.
- 2) Ühiskonna sidusust toetavad meetmed, mis on mõeldud kogu ühiskonnale tervikuna ja keskenduvad järgmistele teemadele:
 - teadlikkuse tõstmine inimõigustest ja väärtuskasvatusest, sh võrdne kohtlemine, tolerantsus, sallivus, avatus, kodanikuks olemine,
 - kultuuriliselt mitmekesise Eesti ühiskonna väärtustamine.

Mõningad konkreetsemad eeldatavad arengukava meetmed on leidnud käsitlust ka eelpool kirjeldatud valdkondlikes probleemide ülevaadetes. Täpsem meetmete ja tegevuste jaotus, nimetused ja indikaatorid arutatakse ekspertide ja sihtrühma esindajatega läbi arengukava koostamise käigus.

Lõimumispoliitika tulemuslikkuse mõõtmiseks ja üldistatud näitajaks on ühiskonna sidusus ja tolerantsus erinevuste suhtes ning sisserännanute elukvaliteet Eestis (sh eesti keele oskus, osalus kodanikuühiskonnas, tööhõives, elukestvas õppes ning kodanikuidentiteet ja seotustunne Eestiga). Erinevates eluvaldkondades (haridus, tööhõive, majanduslik heaolu, osalemine kodanikuühiskonnas jpm) on võimalik välja tuua hetkeolukorra näitajaid ja nende tulemuslikkuse indikaatorid. Arengukava tulemuslikkuse indikaatoritena saab kasutada tulemusseisundi kirjeldusi ja arvindikaatoreid. Vastavad indikaatorid meetmete ja tegevuste lõikes töötatakse välja arengukava koostamise käigus.

6 Arengukava seos teiste riiklike arengukavade ja rahvusvaheliste konventsioonidega

Lõimumisvaldkond on seotud paljude arengukavadega ning mõjutab otseselt või kaudselt paljusid poliitikavaldkondi. Lõimumiskava koostamisel lähtutakse Riigikogus 1998. aastal vastu võetud dokumendi „Eesti riikliku integratsioonipoliitika lähtekohad mitte-eestlaste integreerimiseks Eesti ühiskonda”¹ põhimõtetest.

6.1 Lõimumisvaldkonna seos horisontaalsete strateegiliste kavadega

6.1.1 Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21”.

Strateegia seab eesmärgiks Eesti kultuuriruumi elujõulisuse – nt eesti kultuurielementide (sh keele) kasutusintensiivsus erinevates eluvaldkondades, eesti kultuuri tuntuse ja laialdase kättesaadavuse võimaldamine ning toimivad integratsioonimehhanismid, mis tagavad uustulnukate lõimumise Eesti kultuuriruumiga; heaolu kasvu kui inimeste materiaalsete, sotsiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldatuse, millega kaasneb võimalus ennast teostada ning oma püüdlusi ja eesmärke realiseerida. Samuti on eesmärgiks sidus ühiskond, kus kõik ühiskonnaliikmed osalevad jõukohasel viisil hüvede loomisel ning saavad loodust/toodetust ka õiglasel moel osa. Eesti kultuuriruumi püsimine ja heaolu kasvu saavutamine on võimalik vaid sidusa ja kooskõllaliselt toimiva ühiskonna puhul, mis hõlmab sotsiaalset kaasatust, regionaalset tasakaalustatust ja tugevat kodanikuühiskonda.

6.1.2 Konkurentsivõime kava „Eesti 2020”.

Kava seab eesmärgiks taastada majanduskriisi eelne kõrge tööhõive tase, mis on seotud hariduses inimeste osakaalu ja elukestvas õppes osalemise tõstmisega, mis vähendaks suhtelise vaesuse määra, pikaajalise ja noorte töötuse määra; suurendada tööjõus osalemise määra ning soodustada potentsiaalsete tippspetsialistide ja kõrgelt kvalifitseeritud töötajate Eestisse tulekut.

6.1.3 Eesti julgeolekupoliitika alused.

Eesmärgiks on riigi julgeolekuohtude ennetamiseks ja nendega toime tulemiseks edendada: 1) ühiskonna sidusust, mida suurendab parem tööhõive ja kaasatus ühiskonnaellu; 2) psühholoogilist kaitset, mis sisaldab ühisväärtuste arendamist ja hoidmist ning suurendab usaldust ühiskonna ja riigi vastu. Psühholoogilist kaitset arendatakse kõigi kodanikuühiskonna osaliste koostöös; 3) lõimumist, mille eesmärk on kujundada tugeva identiteedi ja ühiste väärtustega kultuuriliselt mitmekesine Eesti ühiskond. Riik jätkab eri ühiskonnarühmade lõimumist soodustavaid tegevusi, et arendada võimalusi osaleda aktiivselt ühiskonnaelus. Lõimumise tulemuslikkuse aitavad tagada ühtlane regionaalne areng, hariduse kättesaadavus, riigikeele õppe soodustamine ning lõimumisprotsessi järjekindel elluviimine. Lõimumispoliitikat toetab kodanikuühenduste, kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste tegevus.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/75582>

6.2 Seos Vabariigi valitsuse tegevusprogrammi 18 poliitikavaldkonna arengukavadega

Peresõbralik riik

- Rahvastikupoliitika alused 2009–2013

Haritud Eesti

- Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006–2015
- Täiskasvanuhariduse arengukava 2009–2013
- Eesti kutseharidussüsteemi arengukava 2009–2013
- Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007–2013
- Noorsootöö strateegia 2006–2013

Aktiivne tööturupoliitika. Sotsiaalne turvalisus

- Eesti vanuripoliitika alused
- Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsioon „Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid”

Terve Eesti

- Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020
- Riiklik HIVi ja aidi strateegia aastateks 2006–2015
- Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012

E-riigist I-riigiks

- Täiendatud „Eesti infoühiskonna arengukava 2013”

Turvaline Eesti

- Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014

Kultuuripoliitika

- Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused
Eesti keel ja meel
- Eesti keele arengukava 2011–2017

Riigikaitse- ja julgeolekupoliitika

- Riigikaitse strateegia

Kodanike riik

- Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon
- Kodanikuühiskonna arengukava 2011–2014
- Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015

6.3 Seos valdkonda puudutavate rahvusvaheliste konventsioonidega

Eesti on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) põhiliste inimõiguskonventsioonide osapool ja võtnud endale kohustuse töötada inimõigusi, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid austava väärtuste ruumi laiendamise nimel. Olulisemad rahvusvaheliste organisatsioonide konventsioonid, millega Eesti on liitunud ja mille täitmist toetavad lõimumisvaldkonna tegevused:

- Rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (1965) – liitunud 1991;
- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt (1966) – liitunud 1992;
- Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon (1995) – liitunud 1998;
- Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt (1966) – liitunud 1992;
- Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon (1995) – liitunud 1998.

6.4 Arengukava seos läbivate valdkondadega

Arengukavade läbivad valdkonnad kiideti heaks 21. juuni 2012. aasta valitsuskabineti nõupidamise otsusega. Arengukava mõju on läbivate valdkondade suhtes positiivne ka laiemalt, sest strateegia elluviimine loob tingimused ja eeldused kõikide läbivate valdkondade inimpotentsiaali arenguks ning sidusa Eesti ühiskonna tekkeks. Arengukava koostamise käigus määratletakse lõimumispoliitika panus läbivate valdkondade arendamisel.

Alljärgnevalt on toodud koostatava arengukava esialgsed seosed läbivate valdkondadega:

Läbivad valdkonnad	Seosed
Regionaalareng	Positiivne – piirkondlike erinevuste teadvustamine on oluline prioriteet lõimumisprotsessi sihtrühmakeesksete poliitikate väljatöötamisel.
Kliima ja keskkonnahoid	Neutraalne – strateegia elluviimine võimaldab tugevdada elukoha- ja kodanikudentiteeti ning seeläbi väärtustada looduskeskkonna hoidu.
Võrdsed võimalused (sh sooline võrdõiguslikkus)	Positiivne – lõimumiskava elluviimine suurendab immigranttaustaga inimeste võrdsemat juurdepääsu materiaalsetele ja mittemateriaalsetele ressurssidele nagu töö, tervis, sotsiaalsed sidemed, vaba aeg, kultuur, osalus kodanikuühiskonnas, poliitilises elus jne.
Infoühiskond	Positiivne – toetatakse ühiskonna sidustamiseks vajalike e-teenuste jätkuvat arengut: keeleõppe ja kohanemisprogramme, e-teenuste kasutamist ja kättesaadavust ettevõtluses eri keele- ja kultuuritaustaga elanikkonnale.
Riigivalitsemine	Positiivne – arengukava koostamise üks eesmärke on luua senisest tõhusam mehhanism lõimumisvaldkonna strateegia juhtimiseks ja koordineerimiseks.

7 Arengukava koostamise ajalised etapid

aasta	kuu	Tegevused
2012	august – oktoober	Arengukava koostamise koordineerimiseks laiendatud juhtimisinstrumentide moodustamine; taustinformatsiooni ja materjalide kogumine; vajaduste ja probleemide analüüs ja kirjeldus; varasematest uuringutest, aruannetest ja analüüsidesidest teabe koondamine.
	november – detsember	Koostöö kaasatavate asutuste esindajate, ekspertide ja teadlastega vajaduste ja probleemide prioritseerimiseks; konsultatsioonid; arutelud uute tegevuste kavandamiseks.
2013	jaanuar – veebruar	Konsultatsioonid ja avalikud arutelud.
	märts – august	Arengukava täpsustamine ja rakendusplaani koostamine, konsultatsioonid avalikkusega.
	september	Arengukava ja rakendusplaani kooskõlastamine ministeeriumitega.
	oktoober	Arengukava esitamine valitsusele kinnitamiseks.
	oktoober – detsember	Arengukava tutvustamine avalikkusele, siht- ja sidusrühmadele, kommunikatsioon jne.

8 Arengukava koostamise korraldamine, rakendamine ja eeldatavad kulutused

8.1 Arengukava koostamise korraldamine

Arengukava koostamise protsessis kokku lepivate meetmete elluviimiseks rakendatakse protsessipõhist juhtimissüsteemi, andes arengukava koostamise kohta pidevalt infot. Arengukavas kokku lepitud eesmärkide saavutamise meetmete ja kaardistatud protsesside väljatöötamiseks moodustatakse kaasatud asutuste ja organisatsioonide töögrupid (kaasatavate asutuste loetelu on lk 9). Töögruppide eesmärk on tagada valdkondade omavahelise vastasmõju arvesse võtmine ja juhtida

valdkonnaüleste poliitiliste vahendite väljatöötamist, osaleda eelarve kujunemises ja juhtimises, meetmetest tulenevate tegevuste juhtimises ja arendamises ning avalikus kommunikatsioonis.

Arengukava koostamise protsessi juhib Kultuuriministeerium. Kehtiva lõimumiskava rakendamiseks loodud juhtrühm koordineerib koostamisprotsessi teiste ministeeriumidega. Strateegilised otsused arutab läbi kehtiva lõimumiskava rakendamiseks loodud juhtkomitee. Sihtrühma suurema osaluse ja kaasatuse tagamiseks luuakse sihtrühma esindajatest koosnev nõukogu, mis on Kultuuriministeeriumile arengukava koostamisel nõuandvaks organiks.

Arengukava koostamine on avalik protsess, mille käigus on lisaks punktis 9 toodud asutuste esindajatele võimalik ka igal Eesti elanikul panustada veebikeskkonna kaudu ning osaleda avatud seminaridel.

Koostamisprotsessi käigus kujuneb nii strateegilistel partneritel kui ka siht- ja sidusrühmadel ühtne arusaam eesmärkidest, meetmetest ja vastutusest. Arengukava praktiline väärtus seisneb selles, et arengukava jõustumisel on valdkonna asutustel strateegiline raamistik, mis on aluseks institutsiooni- ja lepingupartnerite vahelisele koostööle ning aitab panustada ühiste strateegiliste eesmärkide saavutamisse.

8.2 Arengukava rakendamine

Arengukava kestus on kavandatud perioodiks 2014–2020, mis ühtib Euroopa Liidu seitsmeaastase eelarveperioodiga.

Arengukava rakendamise aluseks on rakendusplaanid perioodideks 2014–2017 ja 2018–2020, mille alusel koostatakse vastavalt riigieelarve strateegiale täpsustatud rakendusplaan koos eelneva perioodi aruandega. Rakendusplaan lõppedes toimub selle hindamine. Arengukava meetmete ellurakendamise kaasatakse asutusi kohalikul, maakondlikul ja üleriigilisel tasandil, samuti era- ja kolmanda sektori asutusi. Arengukava rakendamise eest vastutavaks ministeeriumiks on Kultuuriministeerium ning lisaks juhtrühmale ja juhtkomiteele moodustatakse juhttöörühmad ka seotud arengukavade eest vastutavate ministeeriumide ja sihtrühmade esindajatest.

8.3 Arengukava finantsvahendid

Arengukava on aluseks lõimumisvaldkonna rahastamise juhtimisele. See tähendab, et lõimumisega seotud ministeeriumide ja valitsemisalade arengukavades planeeritavad ressursid toetavad lõimumisvaldkonna arengukavas ette nähtud eesmärkide täitmist. Arengukava rakendusplaan annab täpsema ülevaate meetmete maksumusest ja sellest saadavast kasust ühiskonnale. Arengukava on planeeritud rahastada erinevatest allikatest. Finantsvahendite mahud lepitakse kokku arengukava koostamise protsessis:

- Riigieelarvelised vahendid (toetudes riigi eelarvestrateegia prognoosidele)
 - Valdkonnaga seotud ministeeriumite vahendid
- Välisvahendid
 - EL-i fondid ja struktuurivahendid. On käimas läbirääkimised EL-i fondide prioriteetide ja vahendite osas. Praeguseks on teada, et Varjupaiga- ja rändefondi (*Asylum, and Migration Fund*) kavandatavad vahendid Eestile on 10 miljonit eurot, kuid fondi vahendite jaotust ei ole veel kokku lepitud.
- KOV ja erasektori täiendav kaasfinantseering

Kehtiva lõimumiskava rakendamise maht aastateks 2008–2012 on 39 miljonit eurot, millest riigieelarvelisi vahendeid on 21 miljonit eurot (54%) ja välisvahendeid koos riigipoolse kaasfinantseeringuga 18 miljonit eurot (46%). Kokku peaks lõimumiskava 2008–2013 mahuks kujunema 46 miljonit eurot, mis teeb keskmiselt 7,6 miljonit eurot aastas.

Uue arengukava mahuks on kavandatud 46 miljonit eurot, keskmiselt 6,6 miljonit eurot aastas. Tegemist on esialgse hinnanguga: täpsem eelarvemaht ja selle jaotus aastate ja valdkondade lõikes selgub arengukava koostamise käigus. Võrreldes Euroopa Liidu vahendite eelmise perioodiga on ette näha EL-i vahendite vähenemist, mis tõenäoliselt eeldab riigieelarveliste vahendite suurendamist. Toetudes kehtiva lõimumiskava rakendamise kogemusele ning arvestades lepingupartnerite suutlikkust tegevusi ellu viia ja sihtrühma elu-olu korraldust, on see optimaalne maht.

9 Kaasatavad asutused ja ministeeriumid

Arengukava koostamisse kaasatakse valdkondlike asutuste esindajaid:

9.1 Ministeeriumid ja riigiasutused:

Kultuuriministeerium,
Haridus- ja Teadusministeerium,
Siseministeerium,
Sotsiaalministeerium,
Rahandusministeerium,
Välisministeerium,
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium,
Justiitsministeerium,
Riigikantselei,
Eesti Töötukassa,
Sihtasutus Innove,
Politsei- ja Piirivalveameti kodakondsus- ja migratsiooniosakond,
Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed,
Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik,
Õiguskantsler.

9.2 Teadusasutused:

Tallinna Ülikool,
Tartu Ülikool,
Sisekaitseakadeemia,
Poliitikauuringute keskus PRAXIS,
Balti Uuringute Instituut.

9.3 Kodanikuühiskonna esindajad:

EMSL Eesti Vabühenduste Liit,
Avatud Eesti Fond,
Kodanikuühiskonna Sihtkapital,
Eesti Koostöö Kogu,
Rahvusvähemuste kultuurinõukoda ja kultuuriseltsid,
Tallinna, Ida-Virumaa ja Pärnu rahvusvähemuste ümarlaudade esindajad,
tööandjate ja töövõtjate esindusorganisatsioonid,
inimõiguste organisatsioonid,
valdkondlikud esindusorganisatsioonid (sh eesti keele kui teise keele õpetajate liit, ajaloo ja ühiskonna õpetajate liit jne).

9.4 Muude osapoolte esindajad:

Kohalike omavalitsuste, erakondade, meedia ja erasektori esindajad, parlamendiliikmed, lõimumistegevuste lepingupartnerid, uuringufirmade eksperdid jne.